

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДІАГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Софія Пеленська, магістрант 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»
науковий керівник: **Кіліченко О. І.**,
Кандидат педагогічних наук, доцент
*ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника»
М. Івано-Франківськ*

У статті здійснено аналіз педагогічних умов ефективного формування та розвитку діагностичних умінь у майбутніх учителів початкових класів.

У статті автор визначає поняття діагностичних умінь, конкретизує їх роль у професійній діяльності майбутніх педагогів та показує шляхи підвищення якості підготовки студентів до діагностичної діяльності.

Ключові слова: діагностика навчального процесу, діагностичні уміння вчителя, педагогічні умови.

Sofia Pelenska. Pedagogical conditions of development of diagnostic skills of future primary school teachers

This article analyzes pedagogical conditions of effective formation and development of diagnostic skills of primary school teachers. The author of this article defines the diagnostic skills, specifying their role in the careers of future teachers and shows ways to improve the students' preparation for the diagnostic activities.

Keywords: educational process diagnostics, teacher's diagnostic skills, pedagogical conditions.

Ключевые слова: диагностика учебного процесса, диагностические умения учителя, педагогические условия.

Мета: проаналізувати педагогічні умови розвитку діагностичних умінь майбутніх учителів школи.

Постановка проблеми. Активні перетворення у всіх сферах суспільного життя, постійні зміни, глобалізація та інтеграція освіти актуалізують проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності. Сьогодні майбутній педагог, окрім теорії навчання та виховання учнів, повинен володіти діагностичними уміннями та вправно застосовувати їх в освітньому процесі для отримання необхідних результатів навчання, виховання та розвитку молодших школярів.

Як стверджує С. Мартиненко, «педагогові доводиться самостійно розв'язувати такі професійні завдання, які раніше не входили до його компетенції. Діагностування, прогнозування, проектування, розробка авторських програм, оптимізація всіх аспектів навчально-виховного процесу стають одним із складових педагогічної діяльності» [7, с. 50]. Тому виникає

необхідність проаналізувати педагогічні умови формування та розвитку системи діагностичних умінь у майбутніх фахівців початкової школи.

Аналіз останніх досліджень. Проблема формування діагностичних умінь педагогів присвячені праці таких вчених, як: С. Мартиненко, Г. Гац, І. Новик, М. Фалько, О. Андрієнко, Н. Краснової, Г. Андрєєвої. Принципи підготовки майбутніх фахівців початкової школи до діагностичної діяльності розкрито у працях О.Мельника, С. Мартиненко, Л. Александрової, В. Янгірової. У працях Л. Байкової, С. Мартиненко та В. Максимова виділені діагностичні уміння вчителя.

Виклад основного матеріалу.

Сьогодні педагог покликаний виконувати важливу соціальну роль-виховувати, навчати, розвивати людину, майбутнього громадянина своєї країни, враховувати індивідуальні особливості кожного учня, визначати його можливості та потреби. Саме завдяки педагогічній діагностиці можна визначити педагогічні завдання та знайти оптимальні шляхи їх вирішення. Виходячи з цього, очевидною стає необхідна цілеспрямована робота з розвитку у майбутніх фахівців початкової школи діагностичних умінь.

Єдиного підходу до дефініції поняття «діагностичні уміння педагога» немає. Зокрема, у своїй дисертації С. Мартиненко відносить до діагностичних умінь “вміння аналізувати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розпізнаючи серед них випадкові та помилкові; моделювати та перетворювати моделі взаємодії, визначати мету і розробляти конкретні завдання діагностичного вивчення, підбирати діагностичний інструментарій, накопичувати і обробляти діагностичну інформацію, здійснювати самодіагностику тощо” [5, с. 149].

Г. Гац, наприклад, тлумачить діагностичні вміння, як «спосіб виконання дій, які забезпечують сукупність набутих знань та навичок у галузі діагностичної діяльності» [6, с. 18].

М. Фалько вважає, що до діагностичних умінь можна віднести : аналітико-синтетичні, інформаційні вміння, власне діагностичні вміння, прогностично-проектувальні вміння та креативно-інноваційні вміння. [10]

О. Мельник зазначає, що майбутній педагог «повинен володіти спеціальними діагностичними вміннями: аналізувати педагогічні ситуації, проектувати результат і систему педагогічних впливів на колектив і особу; визначати реальні можливості і здібності учнів класу; виділяти та аналізувати причини, що впливають на результати навчання і виховання; вивчати класний колектив, досвід колег; виявляти причини невстигання та невихованості школярів, досягнутий обсяг навченості і вихованості учнів; аналізувати власні досягнення, недоліки, результати своєї діяльності.» [4, с. 11]

Розглянемо детальніше систему діагностичних умінь вчителя початкових класів , виокремлену І. Новик на основі аналізу існуючих класифікацій. У своїй праці усі діагностичні уміння автор поділяє на п'ять груп:

1. Діагностичні вміння цілепокладання: переводити загальні цілі та завдання виховання в цілі та завдання діагностики; враховувати індивідуально-психологічні особливості кожного учня і всього колективу при постановці завдань діагностування; чітко формулювати мету та завдання діагностики в усній та письмовій формі.

2. Організаторські діагностичні вміння: планувати дослідження; залучати до нього колег, батьків, учнів, психолога, розподіляти між ними доручення з урахуванням індивідуальних особливостей і вмінь; застосовувати прийоми співробітництва в процесі діагностики; забезпечувати всіх суб'єктів роботи методичними матеріалами (програмами, методичками, бланками, формами фіксації тощо); регулювати, координувати процес дослідження, визначати терміни, етапи роботи, здійснювати облік всієї отриманої інформації; доводити інформацію до всіх зацікавлених осіб, забезпечуючи дотримання норм етики.

3. Практико-діагностичні вміння: спостерігати педагогічні факти, явища, процеси; вивчати документацію, результати діяльності дітей; проводити усні та письмові опитування; обирати діагностичні методи та методики, адекватні поставленим завданням; інтерпретувати одержані дані точно, повно, логічно, об'єктивно, послідовно; адаптувати опубліковані в літературі діагностичні методики відповідно віку дітей; фіксувати інформацію під час діагностування.

4. Оціночно-аналітичні діагностичні вміння: виокремлювати суттєві ознаки із загальної картини досліджуваного процесу; визначати подібність і відмінність подібних явищ; групувати факти, властивості, явища за однією із ознак; класифікувати і узагальнювати результат первинних спостережень; обробляти інформацію.

5. Прогностично-конструктивні діагностичні вміння: складати програми та методики дослідження молодших школярів; виділяти критерії та показники розвитку учнів; використовувати результати діагностування в процесі планування навчально-виховної роботи; прогнозувати розвиток особистості дитини; конструювати педагогічну діяльність на основі діагностики та самодіагностики: розробляти форми обліку інформації (анкети, опитувальники тощо); на основі отриманої інформації створювати практичні рекомендації для педагогів, батьків, дітей.

Крім того, І. Новик зазначає, що «подана система діагностичних умінь учителя початкової школи вимагає пильної уваги до їх формування, оскільки саме це надає навчальній діяльності студента високу пізнавальну і професійну активність у діагностичній діяльності.»[8]

Під педагогічними умовами розвитку діагностичних умінь розуміємо сукупність можливостей, змісту, форм, методів, сприятливих для ефективної організації навчального процесу у вищому навчальному закладі і спрямованих на формування у студентів-майбутніх фахівців початкової школи діагностичних умінь.

С Мартиненко у своїй праці зазначає, що до педагогічних умов формування та розвитку діагностичних умінь належать «мотивація і стимулювання пізнавальної діяльності, актуалізація вітагенного досвіду, створення інтелектуального фону занять, система педагогічних задач, формування когнітивних дій, практичних умінь і навичок» [3]

І. Єрофеева та Н. Яковлева до основних компонентів діагностичних умінь відносять вміння вести спостереження і проводити аналіз педагогічних явищ та на цій основі складати і вирішувати педагогічні завдання, висувати гіпотезу, проводити експерименти, обробляти й узагальнювати результати експерименту. М. Єрофеева зазначає, що процес формування діагностичних умінь має охоплювати три аспекти, а саме:

- формування знань теорії педагогічної діагностики;
- засвоєння знань технології проведення діагностичного дослідження;
- вироблення практичних дій [2, с. 45]

У своїй праці С. Зенкова обґрунтовує форми і методи формування умінь і навичок діагностичної діяльності. До форм автор відносить: навчальні заняття, самостійну роботу та контрольні заходи. Щодо методів, то автор поділяє їх на традиційні(словесні, наочні та практичні) та нетрадиційні(методи програмового навчання, методи проблемного навчання, методи інтерактивного навчання) [1]

Виходячи з аналізу дослідження, саме у вищих навчальних закладах повинне здійснюватись ефективно формування та розвиток діагностичних умінь. Ми дійшли висновку, що формування діагностичних умінь майбутніх педагогів відбувається як під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, під час проведення науково-дослідних робіт, написання курсових, так і під час практики, проведенні пробних уроків та факультативів.

Висновки.

Для вирішення поставлених перед фахівцем початкової школи завдань, у своїй професійній діяльності майбутній педагог повинен розвивати діагностичні вміння та вміння вправно їх застосовувати на практиці.

Нами встановлено, що формування та розвиток діагностичних умінь студентів напрямку «Початкова освіта» здійснюється, в першу чергу, через зміст професійно-педагогічної освіти, під час наукової роботи та педагогічної практики. Вважаємо, що питання розвитку діагностичних умінь є маловивченою, проте актуальною проблемою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зенкова С. Особливості діагностичної діяльності вчителя початкової школи / С. Зенкова // Наукові пошуки майбутніх викладачів вищої школи : зб. наук. пр. студентів / Редкол. вип. : С.М. Мартиненко, С.Г. Дубовик, В.О. Науменко [та ін.]. – Київськ. ун-тет ім. Б. Грінченка, 2011. – С.11 – 15.
2. Ерофеева М. А. Педагогическая диагностика воспитания школьников / М. А. Ерофеева [и др.]; Балашовский филиал Саратовского гос. ун-та им. Н.Г.Чернышевского. - Балашов : Издательство БГПИ, 2001. - 99 с.-45 сторінка
3. Мартиненко С. М. Підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в умовах багатoproфільного університету/ С. М. Мартиненко // Підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в умовах багатoproфільного університету.-[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/451/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%9C. 2.pdf>
4. Мельник О.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. — К., 2002. — 21с.
5. Мартиненко С. М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Мартиненко Світлана Миколаївна. – К., 2009. – 476 с.
6. Гац Г.О. Методика формування діагностичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури / Г. О. Гац // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х., 2010. – № 3. – С.18–20.

7. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С. М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. – 434с.
8. Новик І.М. Формування діагностичних умінь студентів напряму підготовки "ПО" у процесі індивідуальної навчально-дослідницької роботи [Електронний ресурс] / І. М. Новик // Вісник психології і педагогіки: збірник наук. праць. - Випуск 16. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2014. – Режим доступу: www.psyh.kiev.ua
9. Педагогічна діагностика: методичні рекомендації / Укл. В. Урусський. [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://refdb.ru/look/2107229.html>
10. Фалько М.І. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів музики у вищих педагогічних закладах освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / М.І. Фалько. – Київ, 2005. – 20 с.